

Хвольсонъ.¹⁾ Още по-рѣзко се произнася по тоя въпросъ Гаркави въ обясненіята къмъ извѣстіята на ал-Калби за славянитѣ. Скажемъ нѣскольکو словъ о значеніи и достоинствѣ подобныхъ арабскихъ извѣстій вообще. Скажемъ откровенно, что по нашему мнѣнію извѣстія эти лишены всякаго достоинства, и вотъ почему: въ рѣшеніе этнографическихъ задачъ играютъ, какъ извѣстно, первую роль сравнительное языкознание и антропология; объ этихъ двухъ наукахъ не имѣли въ древности и среднихъ вѣкахъ никакого понятія. Греки, имѣвши за собою опытъ, приобретенный многими столѣтіями философствованія и изслѣдованія, имѣвши сверхъ сего, еще то важное преимущество, что не были связаны библейскимъ преданіемъ о раздѣленіи земли между трехъ сыновей Ноевыхъ — даже Греки, говоримъ, и тѣ дѣлали грубѣйшіе промахи въ народовѣдѣніи. Что же хорошаго могли произвести въ этомъ отношеніи Аравитане, начавшіе только въ VIII вѣкѣ присваивать себѣ элементарныя свѣдѣнія Грековъ, и то не прямо отъ нихъ, а чрезъ посредство Несторіанскихъ Сирійцевъ и Евреевъ, постоянно примѣшававшихъ порядочную долю древне-еврейскихъ преданій? Однихъ этихъ соображеній достаточно чтобы подорвать уваженіе и довѣріе къ этнографическимъ извѣстіямъ Арабовъ; неуваженіе и недоувѣріе еще усиливаются по мѣрѣ ознакомленія съ этими свѣдѣніями покороче. Дѣйствительно стоятъ только сопоставить различныя показанія главнѣйшихъ арабскихъ писателей о какомъ нибудь вопросѣ изъ родословія народовъ, чтобы видѣть, кромѣ зависимости отъ св. Писанія, еще непреходимую путаницу, господствующую у нихъ, и легко убѣдиться, что все это построено на воздухъ и не имѣетъ ни историческаго, ни какаго бы то ни было основанія.²⁾

Тия крайни мнѣнія за цѣнността на арабскитѣ показанія сж вече подозрителни, ала за тогова, който е ималъ възможность да изучи въпроса отблизу, не е трудно да намѣри несвѣсъмъ чистититѣ извори както на безкритичното възхищение, така и на не съвсъмъ критичното отрицание. Мотивитѣ на това неравно отношение глѣжатъ, както казахме и по-горѣ, въ не до тамъ обективното експлоатиране на изворитѣ въ полза на тая или оная хипотеза. Извѣстно е, каква злоупотреба вършиха норманисти и антинорманисти въ Русія съ комоднитѣ араби. Обаче за това едностранчиво или пристрастно тълкуване на тѣхнитѣ показанія самитѣ арабски свѣдѣтели не сж виновни и не е право да се правятъ тѣ отговорни за грѣшкитѣ или недобросъвѣстността на тѣхнитѣ ексесети. Арабитѣ искатъ да бждатъ мѣрени съ масшаба на своето вѣрме; не е справедливо, нито е критично, да се поставятъ дору на най-ученитѣ арабски пѣтешественици отъ X вѣкъ исканията, които ние прѣдвяваме на единъ съврѣмененъ експлораторъ, въоруженъ съ всички срдства на модерната наука. Искаме ли да имаме по-ясно понятие за стойността на тѣхнитѣ показанія въ нашия въпросъ, ние трѣбва да ги сравнимъ съ европейскитѣ срднственички пѣтешественици, и тогава ще се получи

¹⁾ Ибнъ-Даста, 8.

²⁾ Гаркави, Сказ. р. 16.—17.